

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Милан Ракић

ПЕСМЕ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање или брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналno издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Милан Ракић

ПЕСМЕ

Садржај

ПЕСНИКУ	2
ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ.....	3
КОНДИР	4
СЕРЕНАДА.....	6
ЧЕЖЊА	11
СЕТНА ПЕСМА	13
ЉУБАВНА ПЕСМА	15
ИСКРЕНА ПЕСМА	17
ВАРИЈАЦИЈЕ	20
ДАЛИДА.....	23
НА ЈЕДНОМ ПРИМЕРКУ.....	25
ПОНОСНА ПЕСМА	26
КИНЕСКИ МАДРИГАЛ.....	28
ПРИЗИВ.....	29
ЧЕКАЊЕ	31
СЕНТИМЕНТАЛНА ПЕСМА.....	33
ОЧАЈНА ПЕСМА.....	35
ЛЕПОТА.....	37
ОБНОВА.....	39
ДРУГЕ ПЕСМЕ	40
СИЛНО ЗАДОВОЉСТВО.....	41
ЗИМСКА НОЋ	43
КАО БАЈКА	45
ДОЛАП.....	47

РОСА ПАДА.....	50
ДРАГИМ ПОКОЈНИЦИМА.....	52
СОНЕТИ.....	54
МУТНА ИМПРЕСИЈА	57
ЖЕЉА	59
ПОВРШНИ УТИСЦИ.....	63
ЈЕДНОЈ ПОКОЈНИЦИ.....	66
СТАРОСТ	68
ОБИЧНО ПЕСМА	71
ЈЕДНА ЖЕЉА.....	73
ПРЕЛАЗНО ПОКОЛЕЊЕ	75
У КВРГАМА	77
ТУГА	79
МИСАО	81
ОСВИТ.....	83
СУМОРНИ ДАНИ	86
ТРИ ПИСМА.....	90
ОРХИДЕЈА.....	96
ПОМРЧИНА	99
КОСОВСКИ ЦИКЛУС.....	103
БОЖУР	104
СИМОНИДА.....	105
НА ГАЗИ МЕСТАНУ	107
НАСЛЕЂЕ.....	109
ЈЕФИМИЈА	111
НАПУШТЕНА ЦРКВА.....	113
МИНАРЕ.....	114
ОПРОШТАЈНА ПЕСМА	116
ОПРОШТАЈНА ПЕСМА.....	117
ПЕСМЕ	120
ОБЈАВЉЕНЕ ПОСЛЕ ПЕСНИКОВЕ СМРТИ	120
НА КАПИТОЛУ	121
ТАЈ ОГРОМНИ МЕСЕЦ ЛИМУНОВЕ БОЈЕ	122
ЈАСИКА.....	124

ПЕСМЕ

ПЕСНИКУ

оспод ти је дао свету искру. Кресни,

И обасјај таму где песници живе,
Мајушности своје нека буду свесни.

Сруши, ко од шале, њихове олтаре
И идоле многе којима се диве!
Разбиј предрасуде и калупе старе!

О размахни руком крепком, нек се крха
Стара трошна зграда од дна па до врха!
Гони бедну браћу ко бура матрозе!

Нек застрепе, бедни! Нек у смртном страху,
Крстећи се, чују твоју песму плаху
Где грми крај њине сликоване прозе!

ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ

КОНДИР

очује драга, речи искрене и јасне

Једне болне душе, твојој души присне,
Пре но олуј стигне и гром страшни прасне,
И немирно срце наједанпут свисне,
Почуј ове песме узалудно страсне.

Пре одсудног боја ја ти нисам дао
Копрену, ни бурму, ни аздију, као
Старински јунаци, по чему ћеш мене
Поменути када стигне удес зао
И запиште деца и заплачу жене.

Сад на разбојишту лежи леш до леша.
Племићи и себри. Лежи страшна смеша.
Ноћ се хвата, Само муња каткад блисне.
Док последње жртве стари крвник веша,
Непрегледна хрпа рањеника кисне...

Хоће ли ме наћи међу њима твоје
Бистре очи, драга? Хоће л' из кондира,
Ко претеча скромна вечитога мира,
Пасти кап на ране што зјапе и гноје?
Хоће л' пасти капља што болове спира?

Чекам. Нигде никог. Светлост дана гасне.
Ноћ просипа таму и часове касне,
Ни звезде на небу да за тренут блисне.
— Чекам. Нигде никог. Уз вапаје гласне
Непрегледна хрпа рањеника кисне...

СЕРЕНАДА

I

ALLEGRO

Са три свирача у црноме плашту,

Са шеширом на ком се перо вије,
Узев у помоћ источњачку машту,
Прикрашћу се, ко лопов што се крије,
Са три свирача у црноме плашту.

И зајечаће сетне виолине
У свежу ноћ, кроз башту цвећа пуну,
И кад кроз облак бледи месец сине,
Повиће цвеће своју росну круну
И зајечаће сетне виолине.

О, то ће бити силна песма, рада
Да знаш шта нежна душа драгој пружа,—
На уста моја покуљаће тада
Милосне речи и бокори ружа.

Да, песма моја биће моћна тада.
Песма младости, бурна као она,
Отмена, свежа, поносна, и врела,
И силна као многобројна звона
Кад прослављају победника смела!
Отмена, свежа, поносна и врела.

О, како ће се згранути од чуда
Дремљиве ћифте и њихове жене
Кад их из тешког, глупог санка прене
Свемоћна песма што продире свуда!
О, како ће се згранути од чуда!

Бедници једни што нам љубав крате,
Навикнути на отрцане фразе
Којима лажу своје таште мазе
Касапски момци, каплари и ћате!
Бедници једни што нам љубав крате!

И зајечаће сетне виолине
У свежу ноћ. И стаће песма ова.
И кад, ко подсмех на ту срећу ташту,
Весела зора на истоку сине,
Са три свирача у црноме плашту

Поћи ћу — да ти сутра дођем снова..

II

ADAGIO

Задрхташе на стабљикама глатки

Кринови редом, и душу му бону

Прелише зраци мистични и слатки:

Појавила се драга на балкону.

Чула си песму, драга, ал' то није

Весела песма некадашњих дана...

О, да л' осећаш да се у њој крије

Несносни задах устојалих рана?

О, да л' разумеш, драга, страшну беду,

И осећаш ли невидљиве узе,

Видиш ли кроз ноћ на лицу ми бледу

Кржаве очи и стиснуте сузе?...

III

MENUET LUGUBRE

Перике беле, шињони, лепеза,
И ципеле од атласа и свиле,
И кринолине разне пуне веза,
Красне и сјајне некада су биле.

А данас висе у орману тамо
Прљави дроњци где прашина пада,
И кад их видим, ја зачујем тада
Менует љупки од Филипа Рамо.

Ал' авај! песма залуд покушава
Да врати чари старинскога доба;
Дубоким санком прошлост ова спава,
И поређани стоје гроб до гроба.

Тако се свети природа, и тако
Најлепши сан у ситни прах претвара:
Од некадашњег раја бива пако,
Од кринолине сјајне, крпа стара.

Тако сам и ја ево већ три ноћи
Блажен и бујан, док се песме хоре,
У музици, у цвећу, и самоћи,
Сисао срећу све до саме зоре.

Али ће, драга, друго време доћи,
И остаће ми, кад дан један гране,
Од те блажене и чедне три ноћи
Три разјапљене, ко ноћ црне, ране...

ЧЕЖЊА

Д

анас ћу Ти дати, када вече падне,

У светлости скромној кандила и свећа,

У чистоти душе моје, некад јадне,

Читаву бујицу пролетњег цвећа.

У соби ће бити сумрак, благ ко Твоје

Срце, сумрак створен да се дуго сања.

На окнима светлим забљештаће боје

У тај свежи тренут првога сазнања...

Све ће бити лепше, све драже и више,

Ноћ која се спушта, свет што мирно спава,

Дуго мртво поље на коме мирише

Кржљава и ретка у бусењу трава.

И тако крај цвећа остаћемо сами...

— Пролиће се тада, као бујне кише,

Стидљиви шапати у блаженој тами,

И речи из којих пролеће мирише...

СЕТНА ПЕСМА

Д ошло је време кад нам коса седи,

И наша чула постепено грубе.

Стојимо тако скрушени и бледи

Док нашу старост објављују трубе.

Но још у мени ишчезнуо није

Следбеник младог Вертера, што сања

При месечини, и што сузе лије

Уз сваки спомен старог осећања!

О знам то добро, стари огањ да је

Нестао, да га неће бити више.

Но нашу љубав нема ко да збрише:

Она се мења, али увек траје.

Сад нам је љубав отмена и чедна,

Ко месечином прожета. Мирише

Ко цвет сасушен, успомена једна,

У књизи што се већ не чита више.

О дај ми, драга, да на крило твоје
Положим главу уморну, да сада
Слушам. док бљеште на западу боје
И вече као црно крило пада,

Као у шкољци хуку морских вала
У нашој души, где ће одсад расти
Низ црних беда и старачких зала,
Пригушен шумор некадање страсти...

ЉУБАВНА ПЕСМА

уме бокори цветног јоргована,

И ноћ звездана трепери, и жуди
За бујну љубав, свету богом дана.
Док месечина насмејана блуди,
Шуме бокори цветног јоргована.

У таку ноћ је пожудну и страсну
Изолда некад чекала Тристана.
Буде се гробља уз кукњаву гласну
И сећају се прохујалих дана.
У таку ноћ је пожудну и страсну,

Носећи собом лествице од свиле,
Старински витез, пун вере и наде,
Хитао замку своје верне Виле,
И певао јој страсне серенаде.
Старински витез, пун вере и наде!

Шуми, о ноћи прохујалог доба!
У срцу носим некадање људе.
Поворке беле дижу се из гроба,
И са мнош, љубе, чезну, стрепе, жуде!
Шуми, о ноћи прохујалог доба,

Страсно и жудно! Она мене чека
Ко некад плава Изолда Тристана.
Стрепи, и слуша топот из далека,
Док месечина насмејана сија
И ђув мирисни заносно ђарлија
У бокорима цветног јоргована!

ИСКРЕНА ПЕСМА

О

склопи усне, не говори, ћути,

Остави мисли нек се бујно роје,
И реч нек твоја ничим не помути
Безмерно силне осећаје моје.

Ћути, и пусти да сад жиле моје
Забрекћу новим, заносним животом,
Да заборавим да смо ту нас двоје
Пред величанством природе; а потом,

Кад прође све, и малаксало тело
Поново падне у обичну чаму,
И живот нов и надахнуће цело
Нечујно, тихо потоне у таму,

Ја ћу ти, драга, опет рећи тада
Отужну песму о љубави, како
Чезнем и страдам и љубим те, мада
У том тренутку не осећам тако.

И ти ћеш, бедна жено, као вазда
Слушати радо ове речи лажне,
И захвалићеш богу што те сазда,
И очи ће ти бити сузом влажне.

И гледајући врх заспалих њива
Како се спушта нема полутама,
Ти нећеш знати шта у мени бива —
Да ја у теби волим себе сама,

И моју љубав наспрам тебе, кад ме
Обузме целог силом коју има,
И сваки живац растресе и надме,
И осећаји навале ко плима!

За тај тренутак живота и миља,
Кад затрепери цела моја снага,
Нека те срце моје благосиља.
Ал' не волим те, не волим те, драга!

И зато ћу ти увек рећи: ћути,
Остави душу нек спокојно снови,
Док крај нас лишће на дрвећу жути

И тама пада врх заспалих њива.

ВАРИЈАЦИЈЕ

Т

воје је лице као љупка фреска

На чађавоме зиду старог храма.
Добра си као Дантова Франческа,
У тишини и миру живиш сама,
Без света, да ти замера ил' плеска,
А лице ти је као љупка фреска.

Тело ти је у филиграну љуска
Кроз коју блиста кротка душа твоја,
Из очију тих бистрих благост пљуска,
Врлинама ти већ не знам ни броја;
Ал' знам: за душу тамница је уска
Ти прекрасна у филиграну љуска.

Зар хоћеш, драга, да се теби ласка,
Ко свакој другој каћиперки? Зашто
И теби годи празних речи праска?
О кад је тако, ти овамо, машто!
Речима финим као ваза саска

Показаћу ти ја како се ласка!

Доста, за љубав вечитог Христа!

Не могу више, досадно ми све је.

Једанпут срце на ласкање приста

Но више неће. Гледај, сунце греје

И кривудава река под њим блиста

Ко ореол на глави старог Христа.

О гледај поља и планине модре,

Ко ромеже се, ко из сна се буде,

Кад зрак сунчани кроз облаке продре.

О, заборави љубав, патње, труде,

Отвори душу и очи ти бодре

И дуго гледај те планине модре.

Јер ту је спас, и утеха, и нада,

Ми ћемо, слаби, преврнути вером,

Идолу другом, без суза и јада,

Предаћемо се и речју и пером;

А она биће иста, увек млада

Природа, тај спас, и утеха, и нада.

Сад знаш. Па ако хоћеш да се ласка

Теби ко свакој другој жени, драга,
Ако ти годи празних речи праска,
У изобиљу имам тога блага:
Речима финим као ваза саска
Показаћу ти ја како се ласка!

ДАЛИДА

К о печат сам те метнуо на срце,

И као печат на мишицу своју;
И све сам дао, и, по љутом боју,
Хладнокрвно сам покопао мрце.

И душа моја није хтела знати
За тајну грижу и осећај стида,
Ни да л' ћеш бити добра као мати,
Или си стара, вечита Далида.

Владај над мојом душом, моћно дете,
Са расцветаним ружама у коси,
И власт нек твоју ништа не омете,
Ни бол, ни плач, ни реч што милост проси.

У мојој души увек места има
За пун заборав, за све што ће редом
Навалити на мене као плима,

И све, због тебе, заменити бедом.

Па што се плашиш и устежеш? Знам те!

Царуј ко увек, царуј према себи,

Ти, деспотице, што те вечно памте;

Да ниси таква — волео те не би!

НА ЈЕДНОМ ПРИМЕРКУ

"CYRANO DE BERGERAC"

Да, сви Гаскоњци нису из Гаскоње:

Има их, Госпо, широм целог света
Што љубе, пишу песме, јашу коње, —
Пуна је земља гаскоњских кадета.

Но ја сам ипак реткост међу њима:
Не истичем се радо. И сад, ево,
Да ритам буде звучнији, и рима,
Уступам место оном што је пево

Роксани некад, нека место мене
Отпева опет песму своју стару,
И нека каже чар љубљене жене
У свом старинском љубавничком жару.

И нико неће видети да сада
Промениле се улоге: Сирано
Говори, пева, плаче, клечи, пада,
— Но ја му речи шапућем лагано...

ПОНОСНА ПЕСМА

Безбројне су очи по твојем стасу пале

Ко уморна јата на поморску лађу,
И, све очаране, за тренутак стале
Да на теби одмор и лепоту нађу.

Безбројна су уста рекла да те љубе,
И умукла затим, да никада више
Не прозборе речи ни нежне ни грубе,
Јер теби речена реч — све друге брише!

Безбројни јауци прате твоје стопе
Кад ти, ко божанство страшно, сиђеш к нама,
И безбројне страсти запламте ко слама,
И безбројна срца црном крвљу лепе...

И нико, и никад, не дотаче вреле
Усне твоје, нити реч ти нежну зачу.
Само, ко две сестре у безгласном плачу,

Две су душе наше у милошти среле.

И ја сам господар твој и твога тела,
Ко деспоти стари владам тобом сада,
Сам напајам уста са свих твојих врела
И сва нежност твоја само на ме пада.

О када је тако стари Усуд хтео,
Да ја изабраник будем, ја једини,
И да, увек уз њу, век проведем цео
Очаран, и бачен у чаробне чини.

Подигнућу главу своју поносито,
И као мујезин с танког минарета,
док пода мном шушти непрегледно жито,
И на месечини плави кукољ цвета,

Узвикнућу громко кроз пределе неме,
Да обузме сваког неверника страва:
"Јест, само је она лепотица права,
А ја њезин пророк за вечито време!"

КИНЕСКИ МАДРИГАЛ

Celle que j'aime est à présent en Chine.

Gautier

О на коју волим сада је сред Кине,

У хладној тишини вечно снежних гора,
Сама. Каткад, као зрак месечев, мине
Пустим одајама усамљеног двора.

Ту тугује она чекајући мене,
И са својих гора од снега и леда
Уздишући за мноме бољећиво гледа,
И у слаткој чежњи неосетно вене...

А кад је понесу у град паланкини,
Бледу, кроз редове борова и смреке,
Сетно наслоњену на јастуке меке,
— Задрхте од чежње редом сви перчини...

ПРИЗИВ

омени ме у молитвама твојим

Кад сунце пада за далеке горе.

Јер знај да мене кобне мисли море,

И да се, као слабо дете, бојим.

Ти чиста душо, буди Геновева

Над заспалим Паризом која бди,

Докле под њеним благословом снева

Љубавник чедан и злочинци сви;

И кад под твојом молитвом заћуте,

О заштитнице вечне душе моје,

Све кобне мисли што ми срце муте,

И, ко злочинци, спремне за бој стоје.

Помени ме у молитвама, мила,

И ја ћу знати у часове таме,

Кад опет груне нечастива сила,

Да добра душа твоја пази на ме...

ЧЕКАЊЕ

Ч

екам у сенци једног старог дуда

Да месец зађе и, скривена тамом,
По уској стази што кроз ноћ кривуда,
Да сиђеш к мени чежњивом и самом.

Чекам, а лењо пролазе минути,
И сати бију на торњу далеко.
Већ зора свиће, бледе млечни пути,
А ја још чекам, — и вечно бих чеко!

О, што је то што мене веже сада
За једну пут, за један облик тела,
И што ми душа затрепери цела,
И сва немоћна издише и пада,
Кад ме се такне једна рука бела!

И сав засењен пред чудесним сјајем
Лепоте твоје, слаб, без једног даха,
Као да сваког часа живот дајем,

Прилазим теби пун побожног страха,

Посрћем, клецам, докле ме привлаче,

Ко провалија тамна и дубока,

И док страсним преливима мраче,

Твоја два црна неумитна ока...

СЕНТИМЕНТАЛНА ПЕСМА

о месецу ти шаљем уздах један,

По том у чежњи брату. Нек ти рече,
У тужни час кад зимско пада вече,
Да сам, ко Азра,* блед, веран, и предан.

И шта би он, тај месец, коме поју
Од Индије до вечитог Рима
Чежњиву светлост и сањиву боју
Сви песници на језицима свима,

Кад не би тако у глухој самоћи
Тешио срца што се чежњом гуше
И љупким сјајем кроз бескрајне ноћи
Везивао све растављене душе!

И сад, кад сине та старинска Луна
И сетне зраке проспе мојом собом,
Ја чудно пренем и, ко да си тутна,

Сва душа моја замирише тобом...

ОЧАЈНА ПЕСМА

У

пиј се у мене загрљајем једним,

Ко грозница тајна струји мојом крви,
Крепко стегни моје тело, нек се смрви,
И дај ми пољупце за којима жедним.

Као Хермес стари и с њим Афродита.
Стопи се у мени страшћу твојом целом,
Да сав изнемогнем под витким ти телом,
И да душа моја најзад буде сита...

— Кад помислим, драга, да ће доћи време
Кад за мене неће постојати жена,
Кад ће чула моја редом да занеме,
И страсти да прођу као дим и пена,

А да ће, још увек, покрај мене свуда
Бити месечине под којом се жуди,
И младих срдаца што стварају чуда,

И жена што воле, и вољених људи,

Вриснуо бих, драга, рикнуо бих тада

Као бик погођен зрном посред чела

Што у напорима узалудним пада

Док из њега бије крв црна и врела...

Упиј се у мени загрљајем једним,

Ко грозница тајна струји мојом крви,

Крепко стегни моје тело, нек се смрви,

И дај ми пољупце за којима жедним...

ЛЕПОТА

Јест, нема на теби ниједнога дела

Да се моме оку могао да скрије,
Ниједног превоја блиставог ти тела
Да се мој пољубац на њ спустио није.

Знам те тако добро: у растанка часе
Ти преда ме ступаш сва сјајна и жива,
Знам када ће сузе око да ти квасе,
Знам кад ти се душа милоштом прелива,

А кад у њој носиш сву топлину Југа...
Па ипак си сваког дана нова мени,
Увек нова, увек тако чудно друга,
И никада слична јучерањој жени.

Та моћ твоја чудна заслепљава мене
Разноврсним сјајем, мирисом, и бојом.
— Ох, буди једанпут ко и друге жене,

Да одахнем најзад пред лепотом твојом!...

ОБНОВА

Хоћу на једноме свечаном опелу

Да сахраним оно што прошлошћу зову.

И да ти донесем тада душу нову,

Без иједне пеге негдашње — сву белу.

И хоћу да оног часа, кад на мене

Падну косе твоје и пољубац један,

Будем као некад безазлен и чедан,

Да први пут познам чар љубљене жене;

И да сав у твојој бесконачној моћи.

Очаран, без свега што ме давно гуши,

Осећам под сјајем ове прве ноћи

Како се у мојој обновљеној души,

Уз веселу песму раздраганих гнезда

Док шушти топола и мирише липа

И радосно небо месечину сипа,

Тајанствено рађа ново јато звезда...

ДРУГЕ ПЕСМЕ

СИЛНО ЗАДОВОЉСТВО

Ја имам часове дугог очајања,

Безнадежне туге, обмана, и јада;

Ја имам часове када се слатко сања

И пожудно жели и блажено страда.

Ја имам часове чедне, кротке, смерне,

Кад чистотом трепте мисли моје младе,

И у мојој души побожне и верне,

Зашуморе химне, похвале и наде.

Јест, душа је моја ко кутије старе,

Што у светом храму на довратку стоје,

Где пролазник сваки спушта скромне даре

За смирене свеце и за ближње своје.

Поколење свако, велику ил' малу,

Спустило је у њу милостињу коју,

Љубав или мржњу, погрду ил' хвалу,

Осмех или отров и жаоку своју.

Сад кроз жиле моје струје крви разне,
Ја ропћем и певам, ја кунем и славим,
И корачам смело, без страха од казне,
Кривудавам стазом и путима правим!

Очајање, туга, беда? Празне речи!
Кад на земљи више нема моћи те
Да у мојој души помутити ил' спречи
Силно задовољство, осећати све!

ЗИМСКА НОЋ

ало је иње. Ко сабласти беле,

У танком велу као да се јеже,
Снуждени стоје борови и јеле
И опуштене зимзелене вреже.

Водоскок смрзнут ћути, ко да снева.
Земља је пуна тајанствене страве;
Ко воштаница која догорева
У хладној соби, мртвацу крај главе.

Месец се гаси... Свуда небо сиње,
И с голих грана каткад падне иње...
Ноћи, ледена ноћи, ја те волим,
Као што волим све кржљаве створе
Што самрт носе у грудима голим,
И које тајне бољке дуго море.

— Док тако тобом са бледих висина,

Ко предзнак тајних и кобних открића,
Безгласно струји хладна месечина
И болна благост умирућих бића...

КАО БАЈКА

Хтео бих једну ноћ кад месец куња,

Плачеван, кржљав, без сјаја и боје,

А земља има сетан мирис дуња

Што месецима у прозору стоје;

И све да буде тужно, све да буде

Као да свуда јече болна деца,

Растапају се чежње као груде,

И све кроз сутон пригушено јеца;

Па кад на мене падну усне твоје,

Да зајецамо и ми, обадвоје...

Хтео бих једну ноћ венчано белу,

Провидну, светлу, сву у месечини,

Да неземаљски изглед дâ твојем телу,

И свакој ствари, и да ми се чини.

Ко бајка да је, да то није јава,

Да с месечином све се стапа сада,

И неосетно губи се и пада,

И све нестаје, и све ишчезава,

Па кад на мене падну усне твоје,

да ишчезнемо и ми, обадвоје...

ДОЛАП

Ј а знам један долап. Црн, гломазан, труо,

Стоји као спомен из прастарих дана.

Његову сам шкрипу као дете чуо.

Стара груба справа давно ми је знана.

Један мали вранац окреће га тромо,

Малаксао давно од тешкога труда.

Вуче бедно кљусе сипљиво и ромо,

Бич га бије, улар стеже, жуљи руда.

Вранче, ти си био пун снаге и воље,

И долап си стари окретао живо.

Тешила те нада да ће бити боље;

Млад и снажан, ти си слатке снове сниво.

Ал' је прешло време преко твоје главе,

Изнемогло тело, малаксале моћи;

Познао си живот и невоље праве,

И јулијске жеге и студене ноћи.
О, како те жалим! — гле, сузе ме гуше, —
Оличена судбо свих живота редом,
Тебе, браћу људе и све живе душе,
Једнаке пред општом неминовном бедом.

Подне. Ти би воде. Ко ће ти је дати?
Ту крај твојих ногу жуборећи тече.
Али бич фијукне... Напред, немој стати,
Док не падне најзад судбоносно вече.

Подне, ти си гладан. Ти би траве хтео;
Свуда око тебе буја трава густа,
И мирисе њене ћув доноси врео.
Али бич фијукне. Збогом, надо пуста!

Ти си, као и ја, од младости ране
Осетио општу судбу што нас гази,
И гладан и жедан проводио дане
Све у истом кругу, све на истој стази.

Ти си, као и ја, на јулијској жези,
Док жубори вода крај тебе у виру,
Сањао о срећи, награди, и нези,

Сањао о добром, заслуженом миру.
О, ко змија лута кошуљицу своју,
Оставити беду, несрећу и злобу,
И ударце бича стечене у зноју,
И свемоћну подлост и општу гнусобу.

Пусти снове! Напред, вранче, немој стати,
Не мириши траву, не осећај вир;
Награду за труде небо ће ти дати:
Мрачну, добру раку, и вечити мир!

РОСА ПАДА...

Н ебо је сиво, месец блед,

Тишина свуда, мир.

Не шуми сад платана ред,

И не жубори вир.

О, чудна ноћ, о, чудан сат,

Тајанствен, црн, и глух,

У који као вити влат

Мој болни дршће дух.

Осетим каткад тајни лет

Кроз ноћ, док ћути вир;

Стресе се лист и стресе цвет,

Па опет влада мир.

То роса, тихо као сен,

Пада на лист и цвет,

И блага ноћ за један трен

Освежи цео свет.

И ја осећам у тај сат,
Тајанствен, црн, и глух,
Док као нежни, вिति влат
Мој болни дршће дух,

Да то у тами неки Бог
Над светом који мре,
Из болећива срца свог
Пролива сузе те...

ДРАГИМ ПОКОЈНИЦИМА

Верујем да негде ван нашега круга,

Ван граница земље кржљаве и сиве,
Под вечитим сјајем непрегледних дуга,
Ваше драге душе као некад живе.

Али често пута моју душу плави
Неумитна сумња. Ја дрхтим и стрепим,
Да ли сте ма гдегод, криви или прави,
У странама црним или вечно лепим.

Јер вас никад нема у данима туге,
Кад нам срца стрепе и судбе се плаше,
Да нам дате, добре некадање друге,
Све милосне речи и утехе ваше.

Зар ви, драге душе, без сузе у оку,
Без бола, гледате судбу нашу круту,
Очајања наше и беду дубоку,

И лутања дуга на краткоме путу,

Ил' вас тамо горе грубе неке силе
Стегле, и не даду ни речи ни дела,
Стварајући од вас. душе моје миле,
Јадне Прометеје без полета смела!

О, ако је тако, драге душе, ако
Ви живите сада за вечито време
Непомичне, хладне, немоћне, и неме,
— Ваш је други живот страшнији но пако.

СОНЕТИ

I

Сурово ће време наша дела стрти,

Писало их перо, ил' пушке и мачи.

Лагано, а стално, њих мрви и тлачи

Страховити жрвањ неизбежне смрти.

Нек пропадну дела! Ал' ко бесни хрти

Немилосни дани, све јачи и јачи,

Вас гоне и ниште — срце моје, плачи! —

Вас, спомени моји, светли али крти.

Лавеж, вика, граја. Покличи се оре,

Јури хајка кроз пољане и кроз горе,

И оставља пустош на утртој стази.

А кад жртва падне у крвавој пени,

И зелену траву крвљу нарумени,

Хајка даље крене да ништи и гази!

II

Целивасмо га у лице и чело,
Опростисмо се редом тужни тако,
И дође гробар и, вешто и лако,
Закуца сандук и доврши дело.

О, шта ме тишти као гвожђе врело?
Знао га нисам, па зашто бих плако?
Знао га нисам, па зашто те, рако,
Не смедох тада погледати смело?

Не знам. Ал' кад ми будућност се јави,
Ко добра мајка, као Еден прави,
Нечија силна рука здере маску:

Ја лупу чујем тужну ко опело,
И чудна језа проструји кроз тело —
То чекић бије о чамову даску.

III

Грмело је као да се бије бој.
Нит' трептале звезде, нит' је месец сјао,
На нискоме небу, туробан и зао,

Ширио се свуда густ облака слој.

И тада, у мрачној, влажној ноћи тој,
За тренутак један, изненада, као
Свитац када сине, на мене је пао
Кроз спуштени вео благи поглед твој.

А његова благост сад ме увек сети
На вилину косу што у зраку лети
Кад пред топлим сунцем стукне зима тавна;

На иконе кротке, стародревне чари,
Што благослов нуде из оквира стари,
На пространа поља месечином плавна.

МУТНА ИМПРЕСИЈА

Данас, драга моја, пољем пада слана,

И хоре се звона из далеког града,
А равницом црном шири се и влада,
Мутна атмосфера задушничких дана.
Данас, драга моја, пољем пада слана.

Осећаш ли, драга, крај општег развића,
Клицâ, жудних да се што пре на свет јаве,
У хумкама свежим, испод нове траве,
Тајно распадање прежаљених бића?...

— Дај ми уста твоја, дај могућност тајну
Да, жив, заборавим да сам жив, да свуда
Видим само срећу и доброту крајну,
Да спокојан будем и тих као Буда!
Дај ми уста твоја, дај могућност тајну!

Јер осећам стално распадање бића,

И док покрај мене мре природа млада,
Нечујно, у самом почетку развића,
И црном равницом тихо пада слана,
У мојој се души простире и влада
Мутна атмосфера задушничких дана...

ЖЕЉА

Кад и мени дође час да мрети треба,

Боже, дај да умрем у јесење ноћи,
Насмејан и ведар, у младачкој моћи,
Под раскошним сјајем септембарског неба.

Смрт је тако лака. Ал' пратиља њена —
Сва таштина што се пред смрт снова буди,
И занатске сузе забрађених жена,
И бол извештачен равнодушних људи,

И мантије црне, чираци, и чоја,
Све то тако грубо и сурово дира
И гнусобом вређа осећања моја
Пред скромном лепотом вечитога мира.

О, умрети тако: без писка, без света,
Без досадне, глупе комедије смрти,
Нечујно, ко мирис увенулог цвета,

И живот и дуго очајање стрти,

Као једним махом, у младачкој моћи,

Под раскошним сјајем септембарске ноћи!

Ти би дошла к мени без сузе у оку,

Иако те боли раздиру и гуше,

Скривајући јаде и тугу дубоку,

У кутима тајним нежне твоје душе.

Ти би дошла к мени и погледом једним

Последње би збогом рекла старом другу,

И милоштом красном и пољупцем чедним

Збрисала би тајну неизбежну тугу.

Дођи! Час је куцно! Ко у срећне дане

Поћи ћемо сами из досадног града,

Поћи ћемо сами у питоме стране,

Далеко од људи, далеко од јада.

О хајдмо, у светлост, у поља, у цвеће,

У чедну тишину успаване ноћи,

У милошту тајну из звезда слеће

И свечано струји по ведрој самоћи!

Гледај како месец над пољима сија
И облачке ретке растура и ведри,
И трава мирише и растиње клија,
И шуморе тужно кукурузи једри!

Над нама ће небо трептати у сјају,
Грлиће нас благо васељена нема,
Лепршнуће крилом у оближњем гају
Слепи миш, последњи што се на пут спрема,

Па док из даљине грми градска јека
И забаве пусте што нисе човека,
И бучно веселе тајанствено хуји,
Запеваће негде скривени славуји,

И природа цела зашумеће страсно,
И пола, и горе, и баште, и врти,
Све што у њој живи поздравиће гласно
Свечани долазак равнодушне смрти.

Заћутаћу тада. Нема речи више,
Пољубићу само твоју руку бледу,
И дишући мирно, све тише и тише,

Оставићу живот, невољу, и беду,
Безбрижан и ведар, насмејан и чио.

И склопићу очи занавек. И тада,
Осетићу чудно, као кад се снива,
Са милоштом тајном што из звезда пада
И свежином скоро поораних њива,
Сјај очију твојих болећив и мио.

ПОВРШНИ УТИСЦИ

I

ћућуриле се у заливу сивом

Лађе, ко тице у гнезду, и једра,
Непомична, над мирним стоје сливом,
И ноћ се спушта мирисна и ведро.

Нигде ни шума да заструји тајно,
Нигде ни ветра да гранама мане.
Тишина. Само, тужно и очајно,
Јеца ко дете циганско ћемане.

И докле песма полагаано трне
И тоне негде, невешта и бона,
Старинска песма многих милиона
И док по небу круже сенке црне,

Ето се буде из прошлости голе
Спомени с цвећем, са ружом и крином,

Ђућоре тихо као под сурдином,
Дрхтави звуци старинске виоле.

Сад ми се чини да не живим више,
У густу таму да све дубље клизам,
Неосетно и стално... Ноћ мирише,
И душу мучи силни песимизам...

II

Осећам да нешто у мом срцу труне
Лагано и стално. Ко ће ми помоћи?
Настане га часом, као цветне круне
Што се нагло распу у јесење ноћи.

Осећам да нешто труне, ал' ни јада
Нити бола има. Слична танкој струни,
Затрепери само душа моја млада,
И осетим да се у њој нешто струни,

Безгласно и тихо. Тако сваког дана
Део мог живота копни као грудa,
Одвоји се, крене пут далеких страна,
Незнано ни зашто, ни како, ни куда.

Све један по један лагано се скрише,
Сад их има доста под покровом сивим;
И мени се чини: што година више
Имам да у ствари све то мање живим.

Тајно откровење коби што се крије
И злурадо вреба сва створења жива!
Мој рођени живот туђ ми сада бива,
Јер шта ја памтим, никад било није!

Сад, у ноћи звезда и месеца пуне,
Усамљен и тужан, оборене главе,
Корачам лагано пун слутње и страве,
Јер знам да у моме срцу нешто труне.

ЈЕДНОЈ ПОКОЈНИЦИ

О

скудна природа роднога ти краја,

Кржљава и бона, без сунца и маја,
Где мрвило хладно као авет дира,
Нек дâ твојој души благотворног мира.

У пољима снежним рођене ти груде,
У худоме гробу под убогом јелом.
Спавај! Нек ти земља нежна мајка буде,
Труни, добра душо, у покрову белом.

И фијуком сетним нек ти ветар поје,
Успаванку вечну кроз простране равни;
А гаврани црни у сутон ће тавни,
Заграктати тужно крај гробнице твоје.

Страдала си дуго. Одмори се, ћути,
А ја ћу ти, драга, доћи издалека,
У мочарну јесен кад лишће пожути

И природа болна на смрт своју чека.

А после ће тихо, ко лишће са гране,
У заборав пасти спомени по реду,
И заборавићу прохујале дане,
И негдашњу срећу, и данашњу беду,—

Све, и снежна пола непрегледна. Авај,
И малену хумку под убогом јелом,
И љубав ти чедну и бескрајну... Спавај,
Труни, добра душо, у покрову белом.

СТАРОСТ

I

У

вечерњој магли пред нама се пружа

Пусто црно поље, и убого село;
Непомично на њивама жито зрело;
Зраком струји мирис дивљих белих ружа...

Ћути мрка шума борова у тами,
И природа цела ћути. Ноћ се хвата.
Нечујно пролећу задоцнела јата.
А ми, као двоје сирочади, сами,

У свежој тишини природе и ноћи
Осећамо јасно, са тугом и стравом,
Да у нашој души нема више моћи,
Да устрепти силно пред лепотом правом.

То долазе, драга, све ближе и ближе
Нечекани дани немоћи и беде,
Све се чежње гасе и све страсти бледе,

И ко неман старост пре времена стиже.

— Да, драга, старост пре времена стиже,
С поворком црном недуга у мана,
Не осећамо ни сласти ни гриже,
Ни свежи полет из младићких дана.

Сва нам је старо, све позната тема,
Нестала љубав спрам нових открића,
У души нашој више места нема
За нов утисак од ствари и бића.

И сва природа и њезина блага,
И све вештине што човеку годје,
Кроз душу нашу пролазе, без трага,
Ко тамне сенке преко мутне воде.

И тако редом, тако сваког часа,
Ми млади старци најновијег доба,
Падамо, рано изнурена раса
И умрећемо сасвим, јоше пре гроба...

II

Ја знам да мени Господ неће дати
Старост дубоку, нић поред мене
Свечано проћи и људи и жене,
Златне ми свадбе сталожени свати.

Живот ће проћи ко тренутне пене,
Маћија некад а некада мати,
Напречац ће, у напону, да свене,
И шта је старост никад нећу знати.

А ја бих хтео да у старе дане
Поновим чедност младићку, и ране
Негдашње чежње при месецу бледу;

Да милујем, као некад, уз исте
Покрете чедне и нагоне чисте,
Старачком руком косу твоју седу...

ОБИЧНО ПЕСМА

Наша је љубав била кратког века,

Тренутак један — тек годину дана,
И растави нас нагло судба прека,
Без уздисаја, без суза, без рана.

У свађи је прошло пола дана,
У помирењу мучном, пола ноћи.
И бежао сам из нашега стана
Тражећи мира у пољској самоћи.

Но то је било само кратко време,
Не постадосмо туђи једно другом,
И гледасмо се у ћутању дугом
Тупо, ко сито дете шећерлеме.

И тако све је прошло, и ја сада
Не могу клети небо ни судбину,
Ил', с песницама стиснутим, пун јада,

Проклети жене или подлост њину.

Па ипак, да си само каткад знала
Велики кобни огањ душе ове,
И силну љубав што ништи ко хала
Све друге мисли, и наде, и снове;

Па ипак, да си само каткад хтела
У заносу, и сличну мекој свили,
Да кажеш нежну реч из срца врела —
Ми бисмо можда дуго срећни били!

А сад полако тече ово време,
Постасмо тако туђи једно другом,
И гледамо се у ћутању дугом
Тупо, ко сито дете шећерлеме.

ЈЕДНА ЖЕЉА

Ја бих у ноћима страшног искушења

Кад дамари бију ко чекићи прави,
Кад се она што се никада не мења,
Вечна стара рана, опет закрвави;

Ја бих да ми време дâ све моје дане,
Што би редом дошли с далеких крајева,
Да их све одједном, као јато шева,
Пустим у слободу на четири стране!

Да их бацим свуда, и на вјеки века!
По пределу мрачном, сјајном, топлом, ледном,
И с очима пуним планина и река
Да проживим живот у тренутку једном!

Јер моја је душа силом дувна седа
Што међ четир зида век проводи зао,
Некорисна, суха, бесплодна, и бледа,

Нит' је кога знала, нит' њу когод знао.

И у дуге ноћи, сред тишине глухе,
Над пољима мртвим пуним светог мира,
Кроз пределе пусте и кроз гране сухе,
Само звоне звона с тужног манастира.

Ја бих да исцрпем дане мога века
Напречац, у крају топлом, или ледном,
И с очима пуним планина и река
Да проживим живот у тренутку једном!

ПРЕЛАЗНО ПОКОЛЕЊЕ

оспод је тако хтео да ме створи

У земљи где се монотono живи;
Промичу дани ни бољи ни гори,
И, сиви, клизе у недоглед сиви.

А сâм сам себи другу душу дао,
И с њоме чежње и потребе нове,
И док ме овде гњечи удес зао,
У пределе ме друге душа зове.

И, шеталица, ја се вечно крећем
Између света чезнућа и ствари:
Један ме гони као крвник стари,
А други кришом посипа ме цвећем.

А судбина ће зато да ме смрви,
И осветничко време да ме згази,
Јер сам ван њега, узавреле крви,

И не корачам по утртој стази.

Пропашћу и ја, и са мношвом сви они
Рођени с душом немирном, у дане
Ћифтинске страсти и намерне мане,
Кад необичан осећај се гони!

Таква је судба! Нико неће знати
Да некад бесмо први, премда мали,
Колену нашем да смо, као мати,
Нов језик с новим осећајем дали.

Јер Бог је тако хтео да нас створи
У доба кад се монотono живи,
Кад дани нису ни бољи ни гори,
А људи млаки, једноставни, сиви...

У КВРГАМА

У

кврге су ме бацили, о срама!

Да, то је било у прастаро време.
Јесам ли био крив? и зашто? — Тама
Ћути, и редом сва створења неме.
У кврге су ме бацили, о срама!

Неко их стеже, а не видим ко је,
Ал' чујем како шкрипе кврге гнусне,
Под силном стегом прште кости моје,
И крв из рана на махове пљусне.
Неко их стеже, а не видим ко је.

Јаук и писка свуда око мене.
У редовима црним кврге стоје,
У њима пиште деца, људи, жене.
Неко их мучи, а не знају ко је.
Јаук и писка свуда око мене.

Стежи, о стежи, невидљива сило!

И немилосно кости моје мрви,
Док најзад моје не престане било,
И не исцури кап последња крви!
Стежи, о стежи, невидљива сило!

О, како ти се слатко смејем сада!
Жртва се руга целату што коље.
Зар то врхунац мучења и јада?
Зар ништа ниси измислила боље?
О, како ти се слатко смејем сада!

Удри, и мучи, и притежи јаче,
Ал' знај да неће прећи моје усне
Ниједна речца што моли ил' плаче,
Ни бапске клетве, ни слабости гнусне!
Удри, и мучи, и притежи јаче, —

Ал, докле редом деца, људи, жене,
Плачу и пиште, бедни, покрај мене,
И ропски клече пред скривеним створем,
Врх писке, клетве, и вапаја њини
Летеће мирно дух мој у висини,
Ко морска ластва над широким морем.

ТУГА

У

ведрој ноћи, покрај мене,

Чује се часом вапај тајни
Ко уздах целе васељене,
Патнички узвик, крик очајни.

Час неосетно, тихо струји
Ко један трепет тужних жица,
Час страховито кобно хуји
Ко јато црних злослутница.

Ко тужи тако? Живи људи?
Ил' моја љубав, јади стари?
Ил' туђе наде, туђе жуди?
О, шта то мари, шта то мари!

Ја плачем кад и други страда,
Кад туђа срећа ко цвет вене.
За мене нема туђих јада:

Што боли другог, боли мене.

Плачи ми, душо, кад у нама
Још има суза да се редом
Проспу над туђим несрећама
И неисцрпном нашем бедом!

О, како сласти, да се рида
Безумно, силно! Да се грца,
И мученички живот кида
При сваком куцњу бедног срца,

У очајању, у самоћи,
Међ јоргованом и јасмином,
У загрљају ведре ноћи,
Под доброћудном месечином!

МИСАО

Ј а поимам добро неминовност зала,

Склоп целог живота, са тугом и бедом,
Ја знам шта је судба свију идеала, —
Моје знање видиш на лицу ми бледом.

Али знам и узрок зашто тако бива,
Јер прошао нисам кроз живота хуку
Склопљених очију и скрштених руку:
Кад срце запишти, мисао је крива!

Кад се спусти вече, и врх тамних њива
Беличасте магле облачци се гоне,
И с торњева старих стане да се слива
Звук побожних звона што вечерње звоне,

У час кад завлада мир крај мене широм,
И шума заћути, и занеми врело,
И уморно моје намучено тело

Зажуди за слатким одмором и миром,

Мисао се јави! Као звер ме зграби

И понесе собом у пределе суза,

Гуши ме, а моји напори су слаби

Да се сатре ова похлепна медуза!

Она господари! Ја сам ко Мазепа,

Привезан на коњу, у дубокој ноћи,

Што гледа за степом где промиче степа,

Без наде, без даха, без воље, без моћи.

Сатрвен и сможден, у очима страва —

Разјапљена уста, али грло неми —

Сам, једина душа испод неба плава,

Сам на бесној мисли што у пропаст стреми!

Тако влада она! Њен загрљај ране

Ствара, кости ломи ко да су од стакла...

Смрвљеног ме пусти када зора гране

Из црних дубина разјапљеног пакла...

ОСВИТ

Кад дође ноћ и широм целог света

Плине тишина што крепи и годи,
И дуге сенке високих дрвета
Падну по мирној зеленкастој води,

И све заћути ко да у том часу
С висова тавних, с тајанственим хуком,
Свеопшта смрт се на све стране расу
Гушећи живот својом моћном руком, —

Ја знам, то мртвило је пуста варка.
Обмана хладна као санта леда;
Ја знам: животом буја свака тварка,
И хиљадама очију ме гледа

Из густог жбуња, из цвећа и траве —
То стари греси у заседи стоје —,
И млаз ледени кајања и страве
Преплави намах бедно срце моје.

И чујем како злокобни славуји
Поју у лишћу високих дрвета,
И поред свега страховито хуји
Старинска песма о таштини света.

— Срчана буди, бедна душо моја,
И нек те сада ништа не колеба.
Без роптања, без крви и без боја,
Време је дошло и страдати треба.

Преживи муке распетог Христа
За све у теби што греши и страда,
За дужност, као Шпартанаца триста,
Узвиси живот величином јада!

Прекали се на огњу бола чиста,
И подносећи мирно муке ове,
Док равнодушно небо сјајем блиста,
Препорођена, чекај дане нове!

И снова месец трепери на води,
И спава река, и поље, и гора,
И свуд тишина што крепи и годи.

— Исток се ведри, звезде гасе... Зора.

СУМОРНИ ДАНИ

I

О пет се враћа старо време

Са ниским небом мутних дана,
И око сузи, уста неме,
Суморна пустош са свих страна.

Мрачно и влажно ко у гробу.
Мемљиво свуда, свуда гуши.
Осећам неку чудну злобу
И мрак у мојој тужној души.

С кровова ниских облак дима,
Влажан и густ, на земљу пада.
По излоканим друмовима,
Ко верна слика мога јада,

Дроњав и блатав, беда сама,
Тетурајући преко рупа,
У исцепаним кошуљама

Уморни сељак тромо ступа.
А магла пада, тихо крије
Мочарне њиве, поља гола,
Студена киша стално лије
И рабаџијска шкрипе кола.

Тело се тресе, шкрипе зуби,
Осећам мрак у мојој души.
Ко плеснив скелет да ме љуби
И коштуњавом руком гуши.

Тужно, о тужно! Душа ћути,
А око сузи, уста неме.
Несрећу тајну срце слути, —
Опет се враћа старо време.

У такав дан смо некад давно
Међ људе пали пуни јада.
Време је било тако тавно,
Мрачно и влажно ко и сада.

Зато, кад такви дани падну,
Природа кад је зла и јетка,
Пробије моју душу јадну

Првога дана кобна летка.

II

Родисмо се, драга, под суморним небом,
Мрачног зимског јутра, кад ветри застуде;
Не дочека нико нас сољу ни хлебом,
Ко туђини пасмо међу браћу људе.

Проживесмо, драга, испод мрачног неба
Низ мемљивих ноћи и плеснивих дана;
Мучила нас судба дуго, ко што треба,
Задала нам често непреболних рана.

Умрећемо, драга, као и сви људи,
У болести гнусној, у ропцу и болу,
Бедни; једног јутра, кад ветар застуди
И загракћу вране у пустој доли.

Тврдица је била васељена за нас,
Одмерила тачно уживања наша;
Нама биће увек сутра што и данас,
Увек исто пиће, увек иста чаша.

Свршиће се. Али нико неће знати
Шта све с нама паде у отменом болу,

Ни колко се чезне, ни колико пати,
Пре но гракну вране у пустоме долу.

ТРИ ПИСМА

I

ВЕЧИТИ ПУТНИК

Ја сам био створен, Госпо, да се родим,

Да живим, и умрем, све у истој кући,
Да целог живота, никуд не мичући,
У истоме кругу разговоре водим, —

А ја белим светом расух живот цео;
И на обалама где је вечна плима,
И у сваком граду, сваком месту, има
По кап моје крви и мог срца део.

Ко раскинут ђердан, снизали се моји
Дани, разбацани, туђи један другом,
И у луталачком мом животу дугом
Нигде један спомен уз други не стоји.

Сад сам силом ћуди, Госпо, не знам чије,

На северу мртвом, где се мрзне море,
Где ниједна тица пропевала није,
Где прастаре шуме никад не шуморе,

И где снежне јеле што столећа броје
Као беле дувне непомично стоје...
Све су јутрос јеле обвијене снегом,
И дрвене куће, ко од снега целе,

Под црквеним торњем спокојно се беле,
Ко шатори бели под победним стегом.
Но мисао моја није тако бела, —
У мени се буди опет чежња стара,

И, шапћући тајно, ко вечерња врела,
Пред очима мојим старе слике ствара.
И ја видим друге пределе, и боје
Друге, с пуно сунца, с две големе воде,

Где шлепови ниски укотвљени стоје
И бродови пуни у даљину броде,
Где над мирном водом, у вечери вреле,
Бде старинске куле с мрке цитаделе...
"Никад!..." Стара Госпа рече: "Нек Морава,

Која нас је отхранила, и гроб буде".

И у српској души никада не спава
Жеља да се лежи сред рођене груде.

Но ја, драга Госпо, ја баш слабо марим
Да ли ће ми туђа земља кости крити,
И, нимало занет убеђењем старим,
Ја знам, ма где да су, шта ће с њима бити.

Али сад! Још једном! Душа ми је рада
добре моје земље и њезиних дражи,
Где први пут слушах (и веровах тада)
Причу о животу, о Шареној Лажи.

Можда никад више! Збогом. — Снег још пада,
Све трагове брише, завејава све,
И под тешким белим покровом, без јада,
Ко огроман лабуд, сва природа мре.

II

Пишем вам, Госпо, из малене избе
У Министарству иностраних дела,
Мислећ на љубав Пирама и Тизбе,
Леандра, Хере, — што зна земља цела.

И ко Леандар, што је свако вече
Мореуз тамни препливао смело
Да драгој Хери реч тек једну рече,
И види уста, и очи, и чело,

И ја бих брда прешао и реке,
И попио бих многу горку чашу,
Сносећи мирно удар судбе преке,
За слатку љубав и милошту вашу.

Но нашто Грци? Мир пепелу њином!
Ти стари лисци уметници беху
Да свој осећај представе врлином,
А лепши изглед даду своме греху.

Ниједном Грку ја не дам преда се!
Ти љубавници с лажним ореолом,
И што се увек лажним перјем красе,
Мањи су од нас и срцем и болом.

Сви Грци назад! — Ево вече пада,
Сва разнобојна, мирно тече Сава,
И тамномрка над њом, Мала ада,

Ко цвет водени над таласом, спава...

Миришу липе с питомог Врачара,
"Нешто се миче и нешто се мрда",
И, као око које се отвара,
Засветле ватре с Топчидерског брда.

Како су мирни сви наши пејзажи,
И пуни сете у вечерње часе,
Као да душа патничке нам расе
По њима блуди и утехе тражи.

А утеха је, Госпо, тако ретка!
Никада краја наслеђену болу,
И моје писмо, весело с почетка,
Свршава тужним акордом у Мољу.

И свако вече, када свет се смири,
У мојој души затрепери сета,
И тихо расте, развија се, шири
Ко црни цвет што само ноћу цвета.

Ах, збогом, Госпо: ево вече пада,
Сва разнобојна, мирно тече Сава,

И сивомрка над њом, Мала ада,
Ко цвет водени над таласом, спава...

III

Синоћ сам, Госпо, пио разна вина,
А све у част и слатко име ваше.
Но свуда беше таква месечина
Да мишљах: пијем њу из сваке чаше.

А кад над липама што мрачне стоје
Крајичком изби месец, па се шири
Пун, сјајан, мекан, ко колено твоје
Из црне ти чарапе кад провири,

Ја склопих очи и задрхтах тада,
И све што беше са мном и крај мене,
Редови липа, и људи, и жене,
И та старинска осветљена зграда,

И месечина, и природа цела,
Стопи се намах, за минуто једну,
У јединствену, непрегледну, чедну,
Белину слатку још слађег ти тела...

ОРХИДЕЈА

Кад сам те видео крај мирисних леја,

У парку, уз песму сакривених гнезда,
С витицама густим, с велом, и, ко звезда,
На белом шеширу црна орхидеја,

Тајанствени сутон, пун љубави страсне,
Шаптао је чежњу кроз мирисне гране,
Док последња румен на западу гасне,
И мир, мир свечани пада на све стране.

Ја за тобом иђах, и у једном маху,
Слушајући тице и таласе речне,
Ја осетих силно, у побожну страху,
Да је најзад дошao час љубави вечне,

Час љубави праве, жељене и чедне,
И све што у души мојој беше часно,
И добро, и нежно, испод коре ледне
Прену се и живну и заклика гласно.

Али ти не рекох ни "силно те љубим",
Нити "душо", нити "очи моје сјајне",
Нити празном речју и покретом грубим
Збрисах дражи неказане тајне.

Јер, ко снежна лава, у истоме часу
Сурваше се на ме бол, туга, и страва,
Тајна страва која у тренутку засу
Клице нове наде и живота права.

И у чудном страху ја се питах тада,
Какво судба опрема испаштање веће,
И колико треба невоље и јада
Да окајем овај час ненадне среће!

И не видех ништа. Ни далеке горе
Забрађене танким велом магле плаве,
Ни ритове многе што спокојно горе
Крај обала мирних непомичне Саве.

Ти прође. — Уз песму сакривених гнезда,
И тајанствен шумор жбунова и леја,
Предзнак дуге беде, као кобна звезда

Дизала се зловна, црна орхидеја.

ПОМРЧИНА

I

Лежим у тами као клада,

Не видим ништа, не знам ништа;
Од свеколиког светског јада
Не допире до мене ништа.

Напољу можда сунце греје,
А можда киша сипа капи
На мирна поља и на стреје,
Ил' помрчина ко гроб зјапи,

Ја не знам. — Не знам шта је сада,
Не питам шта ће сутра бити,
Лежим у тами као клада,
И живци су ми свега сити.

Удар у мени неће наћи
Искру што таму обасјава;
Као по тужној глухој даћи,

У мојој души све сад спава.

И нигде једна успомена
да се ко призрак у њој јави,
Ниједна некад драга жена,
Ниједна рана што кржави, —

А помрчина мирно пада
На развејана пепелишта.
Лежим у тами као клада,
Не видим ништа, не знам ништа...

II

Покаткад моја миśо плане
Као некада старих дана,
Сетим се моје вечне ране,
Негдашњих тежња и мегдана.

Како ми миśо беше свежа
И пркоснога пуна врења,
Што се захвата као мрежа
И скамењене норме мења!

Како сам много обећавао,

А колико сам мало дао,
И, чекајући своје право,
Дочеко општи удес зао!

Ах, крепки пркос где је сада
Да презирањем живот шине,
Где млада снага борбе рада,
И бунтовништво спрам судбине?

И они страсни дуги часи,
С незнане бољке кад се страда,
Кад чиста суза око кваси
Због непознатих туђих јада?

Тај племенити бол сад ћути,
А живот све обвија тмином,
Намеће свуд свој закон крути
И помирење са судбином.

Ништа ме више сад не боде,
Све гледам туђим, мртвим оком,
И спавам, као тихе воде
У миру тамном и дубоком...

III

И данас, да мени Господ рече: "Ево,
Ја ти сада дајем силу и моћ, створи
Свет нови и бољи о коме си пе'о,
И отвори широм врата новој зори.

Нека, жудно среће, човечанство прене
У чекању страсном. Буди права мати,
Джи, стварај, руши, ко да нема мене,
И дај срећу коју ја не могох дати", —

Ја бих тужна срца и погнута чела
Реко болну тајну што ме давно коље:
"Ја знам добро, Боже, мане твога дела,
Но ништа не могу замислити боље."

Сипи помрчина као ситна киша
И засипа ствари пред немарним оком,
И, док ноћ постаје мртвија и тиша,
Све спава у миру тамном и дубоком...

КОСОВСКИ ЦИКЛУС

БОЖУР

Како је лепа ова ноћ! Гле, свуда,

С тополе, раста, багрема, и дуда,

У млазевима златокосим пада

Несуштаствена месечина. Сада,

Над ливадама где трава мирише,

У расцветаним гранама, сврх њива

Које су црне после бујне кише,

Велика душа месечева снива.

Све мирно. Тајац. Ћути поље равно

Где некад паде за четама чета...

— Из многе крви изникнуо давно,

Црвен и плав, Косовом божур цвета...

СИМОНИДА

(Фреска у Грачаници)

И

скопаше ти очи, лепа слико!

Вечери једне, на каменој плочи,
Знајући да га тад не види нико,
Арбанас ти је ножем избо очи!

Али дирнути руком није смео
Ни отмено ти лице, нити уста,
Ни златну круну, ни краљевски вео
Под којим лежи коса твоја густа.

И сад у цркви, на каменом стубу,
У искићеном мозаик-оделу
Док мирно сносиш судбу твоју грубу,
Гледам те тужну, свечану и белу;

И као звезде угашене, које
Човеку ипак шаљу светлост своју,
И човек види сјај, облик, и боју

Далеких звезда што већ не постоје,

Тако на мене са мрачнога зида,

На почађелој и старинској плочи,

Сијају сада, тужна Симонида,

Твоје већ давно ископане очи...

НА ГАЗИ МЕСТАНУ

Силни оклопници, без мане и страха,

Хладни ко ваш оклоп и погледа мрка,
Ви јурнусте тада у облаку праха,
И настаде тресак и крвава трка.

Заљуљано царство сурвало се с вама...
Кад олуја прође врх Косова равна,
Косово постаде непрегледна јама,
Костурница страшна и поразом славна.

Косовски јунаци, заслуга је ваша
Што последњи бесте. У крвавој страви,
Када труло царство оружја се маша,
Сваки леш је свесна жртва, јунак прави.

Данас нама кажу, деци овог века,
Да смо недостојни историје наше,
Да нас захватила западњачка река,

И да нам се душе опасности плаше.

Добра земљо моја, лажу! Ко те воли
Данас, тај те воли, јер зна да си мати,
Јер пре нас ни поља ни кршеви голи
Не могоше ником свесну љубав дати!

И данас кад дође до последњег боја,
Неозарен старог ореола сјајем,
Ја ћу дати живот, отаџбино моја,
Знајући шта дајем и зашто га дајем!

НАСЛЕЂЕ

Ј а осећам данас да у мени тече

Крв предака мојих, јуначких и грубих,
И разумем добро, у то мутно вече,
Зашто бојне игре у детињству љубих.

И презирем тугу, заборављам бољу,
Јер у мени тече крв, предака мојих.
Мученика старих и јунака који
Умираху ћутке на страшноме кољу.

Јест, ја сам се дуго са природом рво,
Успео сам — све се може кад се хоће —
Да на ово старо и сурово дрво
Накалемим најзад благородно воће.

Ја сад, ако плачем кад се месец крене
С ореолом модрим низ небесне путе,
Ил' кад старе шуме, чаробне сирене,

Једно тужно вече злокобно заћуте.

Ја осећам ипак, испод свежих грана
И калема нових, да, ко некад јака,
У корену старом струји снажна храна,
Неисцрпна крепкост старинских јунака.

Све ишчезне тада. Заборављам бољу,
А преда ме стају редом преци моји,
Мученици стари, и јунаци који
Умираху ћутке на страшном кољу...

ЈЕФИМИЈА

Јефимија, ћерка господара Дrame,

И жене деспота Угљеше, у миру,
Далеко од света, пуна верске таме,
Везе свилен покров за дар манастиру.

Покрај ње се крве народи и гуше,
Пропадају царства, свет васколик цвили,
Она, вечно сама, на злату и свили
Везе страшне боле отмене јој душе.

Векови су прошли и заборав пада,
А још овај народ као некад грца,
И мени се чини да су наша срца
У грудима твојим куцала још тада,

И у мучне часе народнога слома,
Кад светлости нема на видику целом,
Ја се сећам тебе и твојега дома,

Деспотице српска с калуђерским велом!

И осећам тада да, ко некад, сама,
Над несрећном коби што стеже све јаче,
Над пламеном који обухвата тама,
Стара Црна Госпа запева и плаче...

НАПУШТЕНА ЦРКВА

Лежи стара слика распетог Христа.

Млаз му крви цури низ сломљена ребра;
Очи мртве, усне бледе, самрт иста;
Над главом ореол од кована сребра.

Дар негдашњег племства и побожног себра,
Ђердан од дуката о врату му блиста.
По оквиру утиснута срма чиста,
А оквир јој резо уметник из Дебра.

Такав лежи Христос, сред пустрога храма.
И док неосетно, свуда пада тама,
И јато се ноћних птица на плен спрема,

Сам у пустој цркви, где круже вампири,
Очајан и страшан, Христос руке шири,
Вечно чекајући паству, које нема...

МИНАРЕ

Стрчи минаре изнад црних кућа,

Танко и бело. Ноћ лагано пада,
Као дан јасна ноћ и као дан врућа,
И с брежуљака враћају се стада.

Воћњаци, цвећа и песама пуни,
Где зачикују косови славује,
И на овцама, зараслим у вуни,
Клепетуше што равномерно брује.

Али ће све то проћи, и, у часу,
Непрегледна ће ноћ остати сама,
Обући ће се свет у црну расу,
Прогутаће га непрозрачна тама,

Само ће, као знак истрајне моћи
И освајачког старог надахнућа,
Стрчати мирно у тој општој ноћи

Бело минаре изнад црних кућа.

ОПРОШТАЈНА ПЕСМА

(Последња објављена песма, штампана у "Српском
књижевном гласнику" 1929)

ОПРОШТАЈНА ПЕСМА

Ево ме, Госпо, након триест лета

Са проређеном, прогрушаном косом,
Ко привиђење са другог света,
На Пегазу олињалом и босом.

Крај мене стрчи зарђала цида,
А њему, сваког часа, нога клеча,
И зато што смо старинскога вида
Ругају нам се раскалшна деца.

Нека их, Госпо. Нама није криво.
Нека им и то задовољство дамо.
И ћутаћемо. Што бих доказиво?
Када дорасту, кашће име се само.

Но ја бих, драга Госпо, опет хтео
Свагдашњу пошту да искажем вама:
У памћењу ми још је живот цео,

На срцу ми се не ухвати скрама.
Јест, још у мени прошли живот сјаји,
Чист ко на води лабудово крило,
Јер све је добро и честито било,
Смех, сузе, жеље, наде, уздисаји.

Све је у мени ко на гробној плочи:
Ја прошлост браним од смрти што прети.
Но оног часа кад ја склопим очи,
Тад све ће са мном засвагда умрети.

Ох није живот рђав што је беда,
И невоља, и мука духу, нити
Што нам судбина вечно заповеда
А прохтеви нам никад нису сити,

Но заборав је, Госпо, сав и свуда,
Заборав свиреп, неумитан, зао.
Ниједна беда и ниједан Јуда
Није ми никад такав удар дао

Ко ови тихи, стални заборави...
Ах, драга Госпо, каква су створења,
Прекрасна телом, духом људи прави,

Као небесна нека привиђења
Нестала с овог нашег тужног света,
За која смо се клели да су она
Живота нашег смисао и мета
И да је без њих празна васиона...

Њих данас, Госпо, густе коров крије,
А ми, са нашим ситним навикама,
Живимо мирно даље, благо нама,
Као да никад ништа било није...

Ах, збогом, Госпо, и праштајте мени,
Старе ми очи пуне суза сада,
Док дан се гаси на пролазној сцени
И завеса, ко ноћ, лагано пада...

ПЕСМЕ ОБЈАВЉЕНЕ ПОСЛЕ ПЕСНИКОВЕ СМРТИ

НА КАПИТОЛУ

Ко огромна сабласт Вечна Варош спава,

Док сипају на њу сунца зраци врели
И док јулско подне тромо откуцава
На трошном звонику цркве Ага Coeli.

Све је тако мртво, и људи и ствари.
Све полегло под притиском неке силе,
Обелисци и стубови, царске виле,
Тужни кипариси и палаци стари,

И форуми пусти где народ не већа...
Све клонуло, свако биће, свака зграда.
То над Вечним Градом, као мора, пада
Тешка традиција безбројних столећа...

ТАЈ ОГРОМНИ МЕСЕЦ ЛИМУНОВЕ БОЈЕ

Тај огромни месец лимунове боје

Што ко авет лута над горама нашим,
Сипајући мирно хладне зраке своје,
Зашто га се клоним и што га се плашим?

Као сан исконски прохујале среће
Утиснуте давно у људској памети,
Он се свако вече кроз просторе креће,
Вечна опомена оног што се свети!

Хладни мртви свете, далеко од мене!
Прошли су ме снови, не буди их више.
Одвраћам од тебе мирне моје зене
Што под месечином некад сузе лише:

Увек имаш млада срца и све младе
Парове што живот тек снивају сада,
И безбројне куле од карата граде

И вечито дижу што вечито пада.

Остави се мене. Ја прошлости хоћу,
Хоћу да спокојство сиђе на све стране.
У прошлости тражим чаробну мирноћу
Да, ведар, завршим мог живота дане...

Хладни мртви свете, далеко од мене!
Ја не тражим ништа и не желим ништа,
И ко мирни стражар, без рока и смене,
Ја брижљиво чувам стара пепелишта.

Но ако и прошлост изневери мене,
Буде ли и она варка пуна рана, —
Заклопићу очи своје намучене
С ужасом што икад видех светлост дана...

ЈАСИКА

Н

ад крововима небо сиво,

А измаглица влажна лута
И ко прозрачно меко ткиво
Покрива правце мога пута.

На оморини људи, звери
И биле, све се мртво чини.
— Јасика једна тек трепери,
Јасика танка у висини.

Трепери само, о јасико!
Тај тамни нагон што те креће
Разумео још није нико,
Разумети га никад неће.

Но он за мене сада значи
Тај неумитни живот што се
Никада јоште не помрачи
И који мутне струје носе.

Победник вечни, увек чио.

Изван доброга и ван злога,

Данас ко јуче што је био,

Јачи од смрти и од бога.

Трепери само, о јасико!

Гледам те с чежњом и са тугом

На болове сам давно свико,

Са јадом живим као с другом.

И кад на живот мислим цео,

Који је био што је сада,

На моју душу ко црн вео

Огромна, тешка сенка пада.

Но ко паука што за мрежу

Везују танки конци они,

Дрхтаји твоји мене вежу

За вечни живот од искони,

И у дну тужне душе моје,

Ко наговештај нове вере,

Весело као лишће твоје,

Нагони тамни затрепере...

